

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS
VYKDOMOS PROGRAMOS „ŠALIES
MOKSLO IR STUDIJŲ SISTEMOS PLĖTRA“
VERTINIMAS

2016 m. spalio 26 d. Nr. VA-P-50-6-22

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Taryba – Lietuvos mokslo taryba.

Programa – Šalies mokslo ir studijų sistemos plėtros programa.

MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra.

MITA – Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra.

H2020 – „Horizontas 2020“.

EBPO – Ekonominė tarptautinio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba.

Lietuvos mokslo taryba – Seimo ir Vyriausybės patarėja mokslo ir mokslininkų rengimo klausimais. Lietuvos mokslo taryba dalyvauja įgyvendinant mokslinių tyrimų, eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir kitas programas, programinį konkursinį mokslinių tyrimų, eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros darbų finansavimą ir organizuoja Lietuvoje vykdomos mokslinės veiklos vertinimą¹.

Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra – įstaiga prie Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos. Agentūros paskirtis įgyvendinti inovacijų plėtrai, naujų technologijų atsiradimui reikalingų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros politiką².

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė (socialinė, kultūrinė) plėtra – sisteminga kūrybinė gamtos, žmonijos, kultūros ir visuomenės pažinimo veikla ir jos rezultatų panaudojimas³.

Fundamentiniai moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (arba) teoriniai pažinimo darbai, atliekami siekiant visų pirma įgyti naujų žinių apie reiškinių esmę ir (arba) stebimą tikrovę, tuo metu neturint tikslo konkrečiai panaudoti gautų rezultatų⁴.

Eksperimentinė plėtra – moksliniais tyrimais ir praktine patirtimi sukaupu pažinimu grindžiama sisteminga veikla, kurios tikslas – kurti naujas medžiagas, produktus ir įrenginius, diegti naujus procesus, sistemas ir paslaugas arba iš esmės tobulinti jau sukurtus ir įdiegtus, taip pat kurti, diegti arba iš esmės tobulinti moksliniais tyrimais ir praktine patirtimi sukaupu pažinimu grindžiamus žmogaus, kultūros ir visuomenės problemų sprendinius⁵.

Nacionalinė mokslo programa – konkursinė mokslo programa, sudaranti sąlygas spręsti valstybei ir visuomenei svarbias problemas ir didinti Lietuvos mokslo tarptautinį konkurencingumą⁶.

Reikminių tyrimų projektai – tyrimai pagal valstybei ypač aktualias mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programų temas, pasiūlytas Lietuvos Respublikos

---

¹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009-04-30 Nr. XI-242, 13 str. 2 d.

² Lietuvos Respublikos ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-11-30 įsakymas Nr. 4-1158/V-1645 „Dėl Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros nuostatų patvirtinimo“.

³ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009-04-30 Nr. XI-242, 4 str. 11 d.

⁴ Ten pat, 4 str. 9 d.

⁵ Ten pat, 4 str. 8 d.

⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-07-16 nutarimas Nr. 731 „Dėl Nacionalinių mokslo programų nuostatų patvirtinimo“, 2 p.

Prezidento, Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos ministerijų⁷.

Technologinės plėtros projektai – moksliniai tyrimai, nukreipti į produktyvias inovacijas, kurių reikia viešojo ir privataus sektoriaus technologinėms problemoms spręsti, tuo pačiu įtvirtinant nuostatą, kad jos gali ir turi būti sprendžiamos remiantis aukšto lygio moksliniais tyrimais⁸.

Mokslininkų grupės projektas – projekto vykdytojų grupės (arba vieno mokslininko) vykdomas mokslo projektas projekto vykdytojų tyrėjų pasiūlyta tema⁹.

Sumani specializacija – valstybės paramos moksliniams tyrimams ir inovacijoms strategija, kurią kurdamas Lietuva, kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys, nustatė savo mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros (MTEP) ir inovacijų prioritetus, atsižvelgdama į turimus ar galimus konkurencinius pranašumus¹⁰.

„**Horizontas 2020**“¹¹ – tęstinė ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programa. Jos 2014–2020 m. biudžetas yra apie 80 mlrd. Eur. Programa nukreipta ne tiek į mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrą, kiek į mokslo laimėjimus, kurie taptų naujais produktais ir paslaugomis, skatinančiais verslo galimybes ir gerinančiais žmonių gyvenimą. Šios programos pareiškėjai gali būti mokslo įstaigos, verslo įmonės ar kitos institucijos.

---

⁷ Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2016-06-01 įsakymu Nr. V-150 patvirtintas Reikminių tyrimų projektų inicijavimo ir įgyvendinimo tvarkos aprašas, 2.1. p.

⁸ Prieiga per internetą: <http://www.lmt.lt/lt/mkf/tpp.html> [žiūrėta 2016-06-06].

⁹ Lietuvos mokslo tarybos 2010-10-25 nutarimu Nr. VII-50 (2012-10-01 nutarimo Nr. VII-114 redakcija) patvirtintas Mokslininkų grupių projektų finansavimo tvarkos aprašo, 3.1 p.

¹⁰ Prieiga per internetą <http://sumani2020.lt/apie-sumania-speciaizacija/apie> [žiūrėta 2016-08-22].

¹¹ Prieiga per internetą: www.h2020.lt [žiūrėta 2016-06-16].

SANTRAUKA

Viena svarbiausių šiuolaikinės visuomenės pažangos ir klestėjimo prielaidų yra konkurencinga ir darni švietimo, mokslo ir inovacijų sistema, susieta su šalies, visuomenės ir ūkio reikmėmis, skatinanti valstybės socialinę pažangą ir veiksmingumą tarptautinėje aplinkoje¹².

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“¹³ yra numatyta sukurti palankią mokslo ir tyrimų aplinką, užtikrinančią šalies patrauklumą aukščiausio lygio mokslininkams ir tyrėjams.

Svarbų vaidmenį kuriant mokslo sistemą atlieka Lietuvos mokslo taryba, kuri kartu su Švietimo ir mokslo bei kitomis ministerijomis padeda Seimui ir Vyriausybei formuoti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) politiką ir prisideda prie jos įgyvendinimo. Tarybos vykdomas programinis konkursinis mokslinių tyrimų finansavimas yra sudėtinė visos mokslo sistemos finansavimo dalis. Didžioji dalis lėšų moksliniams tyrimams skiriama pagal bazinį mokslo ir studijų institucijų finansavimo modelį bei vykdant ES struktūrinių fondų lėšų projektus. MTEP veikloje dalyvauja ir kitos organizacijos: aukštosios mokyklos, mokslinių tyrimų institutai, viešosios įstaigos, įmonės, asociacijos ir kt.

Užsienio ekspertai¹⁴ ne vieną kartą atkreipė dėmesį į tai, kad: šalies mokslo tarptautiškumas yra žemas; aukščiausios kokybės moksliniai tyrimai sudaro nedidelę dalį visų tyrimų; nesukurta palanki mokslo ir tyrimų aplinka, užtikrinanti patrauklumą aukščiausio lygio mokslininkams; esama finansavimo sistema neužtikrina mokslinių tyrimų stabilumo ir tęstinumo; mažas doktorantų skaičius neužtikrina darnios mokslo sistemos plėtros.

Mokslo sistemos trūkumai paskatino mus vertinti tarybos vykdomą tęstinę programą „Šalies mokslo ir studijų sistemos plėtra“. Audito metu siekėme išsiaiškinti, ar 2015 m. programoje keliami tikslai ir uždaviniai dera su šalies strateginiais prioritetais, ar nustatyti programos vertinimo kriterijai leidžia išmatuoti mokslo ir studijų sistemos pokyčius. Taip pat vertinome, ar programai skirtos lėšos (23,5 mln. Eur) suplanuotos ir panaudotos rezultatyviai: ar taryba tinkamai dalyvavo formuojant mokslo ir studijų politiką, ar vykdomas MTEP programinis konkursinis finansavimas užtikrina, kad investicijos į mokslinius tyrimus duotų didžiausią naudą.

Audito išvadas suformulavome išnagrinėję strateginius šalies dokumentus, užsienio ekspertų vertinimo ataskaitas, tarybos 2015–2017 metų strateginį veiklos planą, 2015 metų veiklos ataskaitą, tarybos nuostatus, nutarimus, įsakymus, švietimo ir mokslo ministro įsakymus ir dokumentus, susijusius su MTEP programiniu konkursiniu finansavimu ir kt.

Mūsų nuomone, 2015 m. taryba, vykdydama programą, didžiausią dėmesį skyrė į lėšų paskirstymą MTEP projektams vykdyti ir administruoti, tačiau nenumatė priemonių mokslo sistemai gerinti, o vertinimo kriterijai neparodo, kokius rodiklius planuojama gerinti panaudojant skirtas lėšas. Tarybai trūko aktyvesnio dalyvavimo teikiant siūlymus Seimui ir Vyriausybei, siekiant kryptingai formuoti šalies mokslo politiką ir strateginę plėtrą. Planuojant ir finansuojant MTEP veiklas, 45 proc. (7,2 mln. Eur) lėšų skiriama mokslininkų inicijuotiems projektams, nenustačius finansavimo prioritetinių krypčių, be to, neatliekamas investicijų į mokslinius tyrimus poveikio (naudos) vertinimas.

---

¹² Prezidentės inicijuotos Mokslo ir inovacijų politikos gairės pateiktos Seimui. Prieiga per internetą: https://www.lrp.lt/lt?_event_transid=2475974455 [žiūrėta 2016-06-30].

¹³ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012-05-15 nutarimu Nr. XI-2015.

¹⁴ MOSTA – 2015 m. Lietuvos mokslo būklės apžvalga.

Pateikėme rekomendacijas dėl tinkamo programos sudarymo, aktyvaus dalyvavimo formuojant mokslo politiką, prioritetinių tikslų nustatymo vykdant MTEP finansavimą, projektų rezultatų poveikio vertinimo. Mūsų nuomone, tinkamai įgyvendinus rekomendacijas, tarybos veikla bus nukreipta į teigiamų pokyčių mokslo srityje siekimą, o mokslinių tyrimų rezultatai prisidės prie mokslo konkurencingumo didinimo ir visuomenės pažangos.

Dalis nustatytų problemų ir joms spręsti teikiamos rekomendacijos yra susijusios su Švietimo ir mokslo ministerijos bei jai pavaldžios institucijos MITA vykdoma veikla (žr. valstybinio audito ataskaita „Švietimo ir mokslo ministerijos vykdomos programos „Studijų ir mokslo plėtra“ vertinimas“)¹⁵.

Plačiau MTEP sistema analizuojama atliekant valstybinį auditą „Valstybės investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant inovacijų ir valstybės konkurencingumo augimo“, kuris apims Ūkio, Švietimo ir mokslo ministerijų bei mokslo ir studijų institucijų veiklą MTEP srityje.

IŠVADOS

1. Tarybos vykdomoje tęstinėje programoje „Šalies mokslo ir studijų sistemos plėtra“ nėra detalai pagrįsta, kaip bus prisidedama prie šalies prioritetų įgyvendinimo ir problemų mokslo ir studijų srityje sprendimo. Sudėtinga įvertinti programos poveikį mokslo sistemai, nes nustatyti vertinimo kriterijai neparodo, kokius teigiamus pokyčius šioje sistemoje leistų pasiekti skiriamas finansavimas (1 poskyris).
2. Tarybai trūko aktyvesnio dalyvavimo formuojant mokslo ir studijų politiką, nes savo iniciatyva neteikė siūlymų ir rekomendacijų valstybės valdžios institucijoms, kurių pagrindu būtų rengiami šalies strateginiai dokumentai (2 poskyris).
3. Neišnaudojamos galimybės siekti, kad moksliniai tyrimai būtų orientuoti į strateginiuose dokumentuose nurodytą valstybei ir visuomenei aktualių problemų sprendimą, nes:
  - 3.1. nesiimta aktyvesnių veiksmų, kad nacionalinių mokslo programų temas inicijuotų ir jų svarstyme dalyvautų politikos formuotojai, visuomenė, suinteresuotos institucijos, nevyriausybines organizacijas ar verslo atstovai. 84 proc. pasiūlymų dėl programų temų teikė mokslo ir studijų institucijos ir jose dirbantys tyrėjai, o temas vertino ekspertai iš Lietuvos mokslo ir studijų institucijų (3.1 poskyris);
  - 3.2. taryba, finansuodama mokslininkų inicijuotus projektus (7,2 mln. Eur), nenustatė finansavimo prioritetinių kryptų (3.1 poskyris);
  - 3.3. taryba ne visada siekė finansuoti stambesnius mokslinių tyrimų projektus, nekelti reikalavimai, kad mokslininkai projektus vykdytų kartu su kitais šalies ir užsienio mokslininkais, siekiant gauti aukštesnio lygio mokslinės veiklos rezultatus. Be to, finansuojant smulkius projektus, per paskutinius trejus metus didėjo administravimo išlaidos, nors MTEP programinio konkursinio finansavimo lėšos mažėjo (3.1 poskyris);
  - 3.4. nesukurta technologinės plėtros projektų įgyvendinimo sistema, kuri užtikrintų, kad tarybos finansuojamų inovatyvių produktų tarpiniai rezultatai būtų tęsiami, nes projektus, kurių metu gaunami galutiniai produktai, finansuoja MITA (3.1 poskyris).

¹⁵ Žr. www.vkontole.lt.

4. Tarybos finansinė parama (0,42 mln. Eur) skatina mokslo ir studijų institucijas dalyvauti tarptautinėje programoje H2020. Ši parama neprisideda prie kokybiškų paraiškų rengimo, kad projektai laimėtų ir pritrauktų investicijų į šalį (4 poskyris).
5. Sukurta sistema neužtikrino, kad projektų atranka ir jų rezultatų ekspertinis vertinimas būtų skaidrus ir nešališkas, nes:
  - 5.1. tarybos nariai, kurie planavo ir tvirtino MTEP finansavimo sistemą, patys dalyvavo ją įgyvendinant: atliko projektų ekspertinį vertinimą ir dalyvavo jų vykdyme (3.2 poskyris);
  - 5.2. taryba nesiėmė veiksmingų priemonių, kad mokslinių tyrimų projektų paraiškų ekspertinį vertinimą atliktų kuo daugiau užsienio ekspertų. 2015 m. užsienio ekspertų, vertinusių valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų projektų paraiškas, skaičius nebuvo didelis (3.2 poskyris).
6. Taryboje nebaigta kurti MTEP veiklų rezultatų poveikio šalies ūkio ir mokslo raidai vertinimo sistema (3.3 poskyris).

REKOMENDACIJOS

Tinkamai įgyvendinus pateiktas rekomendacijas, bus aktyviau prisidedama prie mokslo politikos formavimo, vykdomi reikšmingesni ir į valstybės prioritetus nukreipti moksliniai tyrimai, pagerintas tarpinstitucinis ir tarpvalstybinis tyrėjų bendradarbiavimas kuriant konkurencingus mokslo rezultatus ir vertinama investicijų į mokslinius tyrimus ir programas nauda leis efektyviau planuoti MTEP programinio konkursinio finansavimo veiklas. Atsižvelgdami į audito metu nustatytus dalykus, rekomenduojame:

1. Parengti naują programą, kuri būtų orientuota į mokslo ir studijų sistemos problemų sprendimą ir pažangą, o nustatyti programos vertinimo kriterijai parodytų, kokius rodiklius planuojama gerinti valstybės biudžeto lėšomis.
2016 m. balandžio 14 d. raštu informavome tarybą apie nustatytus programos sudarymo trūkumus ir pateikėme rekomendaciją juos ištaisyti (1 išvada).
2. Numatyti priemones, kurios užtikrintų aktyvų dalyvavimą formuojant mokslo ir mokslininkų rengimo politiką.
Turėtų būti aktyviai vykdomos funkcijos, susijusios su siūlymų teikimu Seimui ir Vyriausybei mokslo politikos klausimais (2 išvada).
3. Imtis priemonių, kad nacionalinių mokslo programų temų inicijavimo ir atrinkimo sistema užtikrintų, kad būtų patvirtintos valstybei strategiškai svarbiausios mokslinių tyrimų temos.
Derėtų imtis iniciatyvos, kad nacionalinių mokslo programų temas inicijuotų ir į jų svarstymą būtų įtraukti politikos formuotojai, visuomenė, suinteresuotos institucijos, nevyriausybinės organizacijos ar verslo atstovai (3.1 išvada).
4. Nustatyti mokslininkų inicijuotų projektų finansavimo prioritetus, kad šalies problemos būtų sprendžiamos sutelkiant mokslo potencialą.
Turėtų būti finansuojami stambesni, didesnės finansinės vertės projektai, nustatytos jų prioritetinės kryptys, skatinamas tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas (3.2, 3.3 išvados).
5. Inicijuoti vykdomų technologinės plėtros projektų tęstinumą užtikrinančios sistemos sukūrimą.

Bendradarbiaudama su Švietimo ir mokslo ministerija, taryba turėtų parengti technologinės plėtros projektų tęstinumo schemą arba šios MTEP veiklos finansavimas ir administravimas turėtų būti perduotas Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūrai (3.4 išvada).

6. Užtikrinti nešališką ir skaidrų mokslinių tyrimų projektų ekspertinį vertinimą.

Tarybos nuostatuose numatyti, kad jos nariai negali dalyvauti projektų ekspertiniame vertinime ir vykdyti projektų, taip pat, nustatyti, kad didžioji dalis mokslinių tyrimų projektų būtų vertinami tarptautinių ekspertų (5 išvada).

7. Suplanuoti ir vykdyti priemones mokslinių tyrimų rezultatų poveikiui vertinti pagal MTEP veiklas.

Turėtų būti parengtas veiksmų planas (priemonės, jų vykdymo terminai, atsakingi asmenys) mokslinių tyrimų rezultatų poveikio vertinimo sistemai sukurti ir įgyvendinti (6 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti 1 priede.